

Niniejszy dokument nie stanowi doręczenia w trybie art. 15 zzs⁹ ust. 2 ustawy COVID-19 (Dz.U.2021, poz. 1842)

Sygn. akt I ACa 226/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Sławomir Jamróg
-----------------	---------------------

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 października 2022 r.
w Krakowie

sprawy z powództwa M. N.

przeciwko J. K. (1) i M. K. (1)

o ustalenie nieważności umowy ewentualnie ustalenie nieważności oświadczenia o ustanowieniu służebności

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 15 grudnia 2020 r., sygn. akt I C 1676/19

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od powoda na rzecz M. K. (1) kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;**

3. **przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokat G. G. kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) w tym podatek VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

SSA Sławomir Jamróg

Sygn. akt I ACa 226/21

UZASADNIENIE

Powód M. N. w ostatecznie sprecyzowanym żądaniu pozwu (k. 293-296) skierowanym przeciwko J. K. (1) i M. K. (1) wniósł o ustalenie nieważności, zawartej w dniu 21 czerwca 2011r. pomiędzy M. K. (1) a J. K. (1) przed notariuszem W. Z. do Rep.(...), umowy bezpłatnej, dożywotniej służebności osobistej ustanowionej na rzecz J. K. (1) polegającej na prawie zamieszkiwania w całym budynku mieszkalnym przy. ul. (...) w K., dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy (...) w K., IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) ewentualnie wniósł o stwierdzenie nieważności oświadczenia woli pozwanego M. K. (1) złożonego w formie aktu notarialnego przed notariuszem W. Z. w

dniu 21 czerwca 2011 roku do Rep. (...) o ustanowieniu na rzecz J. K. (1) bezpłatnej, dożywotniej służebności osobistej polegającej na prawie zamieszkiwania w całym budynku mieszkalnym przy. ul. (...) w K. , dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy (...) wK., IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz o solidarne zasądzenie kosztów procesu a na wypadek oddalenia powództwa o nieobciążanie go kosztami procesu.

Na uzasadnienie swojego roszczenia wskazał, że pomimo uzyskania hipoteki przymusowej wpisanej w księdze wieczystej opisanej wyżej nieruchomości pozwani między sobą ustanowili przedmiotową dożywotnią służebność osobistą. Zawarcie umowy służebności we wskazanym charakterze zdaniem powoda miało na celu udaremnienie zaspokojenie się przez niego z tej nieruchomości na gruncie przysługującej mu względem pozwanego nieuregulowanej wierzytelności w kwocie 329.150,10 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 23 kwietnia 2010 roku do dnia zapłaty, stwierdzonej prawomocnym wyrokiem. Najwcześniej, bo już od 2009 roku pozwany zaprzestał regulować swoje zobowiązania względem wierzycieli. Na skutek powyższych zobowiązań pozwany utracił dwa lokale mieszkalne. Obciążenie spornej nieruchomości służebnością osobistą zmniejsza jej wartość na wolnym rynku. W stosunku do przedmiotowej nieruchomości toczy się postępowanie egzekucyjne z nieruchomości. Wartość tej nieruchomości bez służebności ustalono na kwotę 1.871.300 zł. Roczna wartość służebności osobistej na rzecz pozwanej z kolei wynosi kwotę 4% rocznie całej nieruchomości, a więc w okresie następnych dziesięciu lat wyniesie kwotę 748.520 zł. W konsekwencji wraz z tą służebnością rynkowa wartość spornej nieruchomości wyniosła kwotę 1.122.780 zł. Wskazano, że powyższe wyliczenia dokonane przez powoda mają szacunkowy charakter i wymagają przeprowadzenia w tym zakresie odpowiedniego postępowania dowodowego polegającego na zasięgnięciu opinii biegłego sądowego. Przez ustanowienie przedmiotowej służebności osobistej na spornej nieruchomości sprawia, że przeprowadzone dotychczas licytacje komornicze nie odnoszą zamierzonego skutku wobec braku jakiegokolwiek zainteresowanego ze strony licytantów. Powód nadto dodał, że zawarcie umowy ustanawiającej tę służebność osobistą jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego a zatem jest ona nieważna, z uwagi na jej cel (naruszającej cel dobrych obyczajów, zaufania i uczciwego obrotu). Jednocześnie w ustanowieniu służebności osobistej powód dopatruje swój interes prawny w wytoczeniu niniejszego powództwa. Ta służebność bowiem obniża wartość egzekwowanej nieruchomości, a w konsekwencji zmniejsza perspektywę zaspokojenia przysługujących mu względem pozwanego wierzytelności. Powód nie ma innej możliwości domagania się udzielenia ochrony prawnej uzasadnionych swoich roszczeń. Takie działanie pozwanych stanowi ponadto nadużycie i nie zasługuje na ochronę. Reasumując, rzeczywistym zamiarem pozwanych zawierających umowę służebności dożywotniego zamieszkania ustanowionej na rzecz pozwanej przez pozwanego było udaremnienie zaspokojenie przysługujących powodowi roszczeń.

Pozwana J. K. (1) w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości i zwrot kosztów procesu. Nie zgodziła się z zarzutem powodem, że ustanowienie na jej rzecz służebności osobistej stanowi naruszenie zasad współżycia społecznego, ponieważ ustanowienie służebności osobistej stanowiło wypełnienie wzajemnych ustaleń dokonanych między pozwanymi, w związku z dokonaną umową darowizny. Sporna nieruchomość była stałym miejscem zamieszkania pozwanej. Pozwana wskazała, że gdyby pozwany nie ustanowiłby przedmiotowej służebności na jej rzecz, podjęłaby odpowiednie kroki zmierzające do odwołania darowanej mu spornej nieruchomości. Ta nieruchomość stanowiła własność pozwanej i została darowana pozwanemu.

Pozwany M. K. (1) w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa i zwrot kosztów procesu. Wskazał, że sporna nieruchomość na chwilę ustanowienia służebności nie stanowiła jego jedyne go składnika majątkowego pozwalającego się wierzycielom zaspokoić. Podniósł, że w tym czasie nie miał nieuregulowanych, wymagalnych wierzytelności. Podniósł, że dług względem powoda powstał na skutek działań ojca pozwanego. Firma była tylko na pozwanego zarejestrowana. W czasie postępowań sądowych zmierzających do uzyskania tytułów wykonawczych ojciec pozwanego popełnił samobójstwo. Podkreślił, że sporna nieruchomość została mu darowana przez rodziców a w zamian miał ustanowić na ich rzecz służebność w postaci dożywotniego zamieszkania. Zakwestionował stanowisko, że ustanawiając tę służebność znacznie pomniejszy to składową swojego majątku, ponieważ później nabył inną nieruchomość. Pozwany nadto zaznaczył, że wbrew twierdzeniom powoda występując w sprawie jako właściciel uprawniony był swobodnie rozporządzać swoim majątkiem. Nie bez znaczenia jest również fakt, że kwestionowana przez powoda czynność dokonana została osiem lat temu. Jednocześnie zwrócił uwagę, że powód posiada zabezpieczenie na majątku

pozwanego. W świetle powyższych okoliczności, pozwany stwierdził, że powód nie ma interesu prawnego w wytoczeniu niniejszego powództwa. Podobne powództwa powoda wytoczone pozwanemu a odnoszące się do innych lokali mieszkalnych zostały z kolei oddalone, z uwagi na brak ich pozorności.

Wyrokiem z dnia 15 grudnia 2020 r. Sygn. akt I C 1676/19 Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił powództwo główne i ewentualne (pkt I), nie obciążył powoda M. N. kosztami procesu (pkt II) oraz przyznał od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Krakowie adwokat G. G. kwotę 13.284 zł tytułem nieuiszczonych kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu (pkt III).

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowił następujący stan faktyczny:

W okresie od dnia 15 marca 2006 roku do dnia 8 maja 2014 roku powód prowadził działalność gospodarczą pod firmą (...). Pozwany M. K. (1) prowadził w okresie od dnia 1 lipca 1994 roku do dnia 22 kwietnia 2014 roku działalność gospodarczą pod firmą (...). Do kwietnia 2011 r tj. swojej śmierci przedsiębiorstwem faktycznie zarządzał ojciec pozwanego tj. M. K. (2). Pozwany zakończył tę działalność gospodarczą w 2013 roku.

Powód i ojciec pozwanego M. K. (2) nawiązali współpracę w 2007 roku. Współpraca była realizowana na gruncie prowadzonej przez powoda i pozwanego zarejestrowanych na siebie działalności gospodarczych. Z reguły to ojciec pozwanego zaciągał zobowiązania. Powód jednak posiada także względem pozwanego M. N. wierzytelność w kwocie 329.150,10 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 23 kwietnia 2010 roku do dnia zapłaty, stwierdzoną wyrokiem Sądu Apelacyjnego w K.I Wydział Cywilny z dnia 28 kwietnia 2015 roku o sygn. akt:(...). Na wyżej wskazaną wierzytelność składa się kwota 204.710,10 zł wynikająca z dwóch faktur VAT o nr (...) z dnia 6 marca 2009 roku oraz faktury VAT o nr (...) z dnia 6 marca 2009 roku. Pozwany nie uiszczył należności. Brak zapłaty za wskazane faktury wynikał z przyczyn niezależnych od pozwanego i jego ojca. Doszło bowiem do przywłaszczenia środków pieniężnych w kwocie około 1.000.000 zł przez jednego ze współników firmy współpracującą z ojcem pozwanego, w trakcie inwestycji realizowanych ze środków prywatnych ojca pozwanego, zaś utracone w ten sposób środki pieniężne nigdy nie zostały mu zwrócone, co spowodowało późniejszą niewypłacalność pozwanego. W związku z tym toczyło się postępowanie karne. Umową darowizny z dnia 30 stycznia 2009 roku pozwana J. K. (1) wraz z M. K. (2) darowali pozwanemu M. K. (1) w formie aktu notarialnego Rep. (...) sporządzonego przez notariusza W. W. nieruchomości składającą się z działki nr (...) zabudowanej budynkiem przy ulicy (...) ((...).

W 2011 roku ojciec pozwanego zastrzelił osobę, która pobrała środki pieniężne, a następnie popełnił samobójstwo.

Aktem notarialnym z dnia 21 czerwca 2011 roku sporządzonym przez notariusza W. Z. Rep. (...) pozwany M. K. (1) ustanowił na rzecz pozwanej J. K. (1) bezpłatną służebność dożywotniego zamieszkania na opisanej wyżej nieruchomości ((...).

Umową darowizny z dnia 11 czerwca 2013 roku zawartą w formie aktu notarialnego sporządzonego przez A. O. Rep. (...) pozwany nabył nieruchomość składającą się z działki nr (...) położonej w obrębie ewidencyjnym nr (...)w K. o powierzchni 655 m2 ((...).

O ustanowieniu wskazanej w pozwie bezpłatnej dożywotniej służebności mieszkania powód dowiedział się w 2015 roku z chwilą wydania rozstrzygnięcia przez Sąd Apelacyjny wK. do sygn. akt:(...).

W sprawie udaremnienia zaspokojenia wierzycieli tj. firmy (...) w sytuacji grożącej dłużnikowi niewypłacalności poprzez zbywanie, darowanie i pozorne obciążanie składników majątku, zaistniałego w bliżej nieustalonym czasie w latach od 2008 roku do 2012 roku w K., tj. o przestępstwo z art. 300 § 1 k.k. prowadzone było postępowanie przygotowawcze pod sygnaturą (...), które zostało następnie umorzono postanowieniem z dnia 23 czerwca 2017 roku. To postępowanie z dniem 19 września 2019 roku zostało podjęte na nowo.

Nieruchomość objęta księgą wieczystą (...) należała do rodziców pozwanego. Stanowiła ona zabezpieczenie zwrotu kredytu hipotecznego zaciągniętego w 1997 roku. Ta nieruchomość celem spłaty przedmiotowego kredytu

hipotecznego w ramach poczynionych uzgodnień z bankiem została wynajęta siostrze pozwanego pod przedszkole od 2006 roku.

J. K. (1) była także właścicielem nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny numer (...) położonego przy ulicy (...) w K. (...), który stanowił jej majątek osobisty. Nieruchomość przy ul. (...) stanowiła zabezpieczenie zwrotu pożyczki zawartej przez pozwanego z S. W. (1) w kwocie 490.000 zł. Z uwagi na brak zwrotu udzielonej pożyczki prawo własności lokalu w ramach powyższego zabezpieczenia zostało przeniesione na jego rzecz i tym samym pozwana utraciła własność tej nieruchomości.

W stosunku do spornej nieruchomości składającej się z działki nr (...) zabudowanej budynkiem przy ulicy (...) w K. (...)/(...) obecnie toczy się postępowanie egzekucyjne prowadzone przez S. N. Zastępcy Komornika Sądowego przy Sądzie rejonowym (...) R. P. pod sygnaturą akt: (...). Nieruchomość oszacowano na kwotę 1.871.300 zł zaś cena wywoławcza wyniosła kwotę 1.403.475 zł. Wcześniejsze obwieszczenia licytacji z dnia 11 września 2015 roku wobec braku zainteresowanych licytantów i umorzenia postępowań egzekucyjnych nie doszły do skutku.

Sąd Okręgowy oceniając zasadność powództwa uznał, że powód posiada legitymację czynną w niniejszej sprawie. Jakkolwiek nie jest wierzycielem egzekwującym, ale z uwagi na wpis na jego rzecz hipoteki do księgi wieczystej będzie uczestniczył w planie podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości. Z operatu szacunkowego wynika jedynie wartość kwoty wywoławczej sprzedaży nieruchomości w toku postępowania egzekucyjnego. Ostateczna kwota wynika z licytacji i może potencjalnie prowadzić do zaspokojenia powoda. Cena wynikająca z licytacji byłaby jednak wyższa, gdyby nieruchomość pozwanego nie była obciążona służebnością mieszkania, co uzasadnia z kolei uzasadnia legitymacją powoda.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie mogły jednak zostać uwzględnione żądanie ustalenia, że umowa ustanowienia służebności dożywotniej mieszkania jest nieważna, ewentualnie ustalenie, że nieważne jest samo oświadczenie pozwanego o ustanowieniu służebności, złożone w formie wskazanej w art. 245 § 2 k.c. Właściwą, ewentualną drogą dla roszczeń powoda przeciwko pozwanym powinien być przepis art. 527 k.c., jednak z uwagi na treść art. 534 k.c. roszczenie powoda ze skargi paulińskiej wygasły w 2016 r., gdyż umowa o ustanowienie służebności została zawarta w 2011r.

Sąd podzielił stanowisko pozwanych, że w sytuacji życiowej, w jakiej w 2011 r znalazła się pozwana, sprzeczne z zasadami współzycia społecznego byłoby niezwanie przez nią umowy z pozwanym o ustanowieniu służebności. Jakkolwiek w dacie zawierania umowy pozwany miał już duże problemy finansowe to jednak nie można tracić z pola widzenia sytuacji materialnej i rodzinnej pozwanej wynikającej ze śmierci jej męża. Nieruchomość przy ul. (...) w K. obciążona służebności to miejsce zamieszkania pozwanej. Ponadto pozwany stał się właścicielem tej nieruchomości skutkiem darowizny dokonanej przez pozwaną w 2009 r. Skutkiem poręczenia za zobowiązanie pozwanego względem S. W. (1) pozwana w 2011 utraciła własność jej mieszkania przy ul. (...). Nie budzi więc zdziwienia fakt, że w 2011 r pozwana zażądała od pozwanego ustanowienia na jej rzecz służebności dożywotniego mieszkania. Sprzeczna z zasadami współzycia społecznego byłaby natomiast ewentualna odmowa ustanowienia służebności a to z uwagi na niewdzięczność względem darczyńcy i niewywiązanie się z obowiązku alimentacyjnego względem matki. Dodatkowo nieruchomość przy ul. (...) nie jest jedynym majątkiem pozwanego. Zdaniem Sądu pozwany nie miał na celu pokrzywdzenia wierzycieli pozwanego (w tym powoda), a gdyby nawet tak było, to ochronie powoda służyła skarga pauliańska. Sąd pierwszej instancji nie podzielił więc stanowiska powoda, że cel był sprzeczny z zasadami współzycia społecznego a w konsekwencji nie uznał zasadności opartego na art. 58§2 k.c. powództwa o ustalenie nieważności zarówno co do umowy, jak i samego oświadczenia woli pozwanego.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach Sad powołał art. 102 k.p.c..

Apelację od tego wyroku wniósł powód, zaskarżając orzeczenie w całości, zarzucając:

I. naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a to:

1. art. 231 k.p.c. poprzez błędne uznanie przez Sąd I instancji, że z samego faktu darowania pozwanemu nieruchomości przy ul. (...) w K. w 2009 roku przez pozwaną i M. K. (2) można wyprowadzić fakt, że pozwany był w 2011 roku obowiązany względem pozwanej do ustanowienia służebności osobistej polegającej na prawie zamieszkiwania w całym budynku mieszkalnym przy ul. (...) w K., podczas gdy pozwany M. K. (1) nie zawarł z pozwaną i M. K. (2) w 2009 roku umowy dożywocia lub umowy darowizny z obowiązkiem ustanowienia służebności, która zobowiązałaby go do zapewnienia pozwanej miejsca zamieszkania;

2. art. 231 k.p.c. poprzez błędne uznanie przez Sąd I instancji, że z samego faktu darowania pozwanemu nieruchomości przy ul. (...) w K. w 2009 roku przez pozwaną i M. K. (2), śmierci M. K. (2) oraz wyzbycia się przez pozwaną mieszkania przy ul. (...) można wyprowadzić fakt, że sytuacja pozwanej była na tyle ciężka, że to na pozwanym ciążył obowiązek alimentacyjny wobec pozwanej, podczas gdy pozwani nie przedstawili jakiegokolwiek dowodu na taką okoliczność, a Sąd I instancji nie ustalił rzeczywistej sytuacji majątkowej pozwanej i pozwanego, a nadto nie porównał sytuacji z 2009 roku do sytuacji z 2011 roku;

co w konsekwencji powyższego doprowadziło do błędu w ustaleniach faktycznych

polegającego na:

- przyjęciu, że to pozwana znalazła się w ciężkiej sytuacji finansowej, podczas gdy materiał dowodowy wskazuje tylko na ciężką sytuację materialną pozwanego;

- pominięciu okoliczności, że obciążanie własnych nieruchomości przez pozwanego było jego sposobem na udaremnienie wierzycielom egzekwowania jego zadłużenia;

- przyjęciu, że nieustanowienie przez pozwanego służebności osobistej polegającej na prawie zamieszkiwania w całym budynku mieszkalnym przy ul. (...) w K. na rzecz pozwanej stanowiłoby sprzeczność z zasadami współżycia społecznego względem pozwanej jako darczyńcy i niewywiązanie się z obowiązku alimentacyjnego względem matki;

co w konsekwencji powyższego doprowadziło do naruszenia prawa materialnego, a to:

- art. 58 § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy z okoliczności sprawy wynika wprost, iż pozwany dokonał obciążenia nieruchomości przy ul. (...) w K. nie po to, aby spełnić obowiązek alimentacyjny i zapewnić pozwanej miejsce zamieszkania, ale tylko po to, aby ww. nieruchomość nie została sprzedana w drodze egzekucji, które to działanie było sprzeczne z zasadami dobrych obyczajów, zaufania i uczciwego obrotu i czynność ta jako sprzeczna z zasadami współżycia społecznego powinna zostać uznana za nieważną;

3. art. 235² § 1 i § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu wyceny nieruchomości;

4. art. 327¹ § 1 k.p.c. poprzez zbyt lakoniczne i wadliwie skonstruowane uzasadnienia wyroku Sądu I instancji, którego braki uniemożliwiają odczytanie motywów rozstrzygnięcia i w konsekwencji powodują brak możliwości dokonania oceny jego

II Naruszenie prawa materialnego, a to:

1. art. 189 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie | uznanie, że przepis ten nie jest właściwą podstawą prawną do ochrony praw powoda, bowiem temu służyć ma instytucja skargi pauliańskiej z art. 527 k.p.c., podczas gdy nieważność czynności prawnej jest skutkiem dalej idącym niż jej bezskuteczność, zatem powód w pierwszej kolejności powinien dochodzić stwierdzenia nieważności czynności prawnej, gdyż w razie uznania jej za nieważną, sankcja nieważności występuje z mocą wsteczną (ex tunc) i nie istnieje czynność prawna, która miałaby być ubezskuteczniiona na podstawie art. 527 § 1 k.c.

Powód wniósł o zmianę wyroku Sądu I instancji poprzez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji. jednocześnie wniesiono o przyznanie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu powoda « adwokat G. G. - kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi w postępowaniu apelacyjnym, jako że koszty te nie zostały uiszczone ani w całości ani w części..

Powód wniósł także o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego.

Uzupełniając apelację powód podniósł brak logiki przy rozpoznaniu jego spraw w tym także na etapie zabezpieczenia. Przedstawił on ciąg czynności dokonanych M. K. (1) i J. K. (1), które jego zdaniem stanowią element działań zmierzających do wyprowadzenia pieniędzy z banku , oszukania podwykonawców Zaprzeczył on by J. K. (1) znalazła się w ubóstwie, podniósł, że nie wyjaśniono przyczyn śmierci dwóch deweloperów / Powód przytoczył fragmenty uzasadnień orzeczeń wydanych w sprawach z jego udziałem mających wskazywać, że sędziowie zostali wprowadzeni w błąd. Wskazał, że jego zdaniem umowa była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Pozwani wnieśli o oddalenie apelacji i o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Rozpoznając apelację Sąd Apelacyjny uznał za własne ustalenia Sądu Okręgowego i zważył co następuje:

Treść uzasadnienia zaskarżonego wyroku jasno wskazuje podstawę faktyczną rozstrzygnięcia jak i zawiera wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa, stąd zarzut naruszenia art. 327¹§1 k.p.c. nie mógł zostać uwzględniony.

Nie potrzeba wiadomości specjalnych by stwierdzić, że ustanowienie służebności osobistej mieszkania w budynku znajdującym się na nieruchomości znacznie obniża wartość nieruchomości. Sam jednak fakt, że właściciel nieruchomości dokonuje czynności z pokrzywdzeniem wierzyciela utrudniając lub ograniczając mu w ten sposób możliwość skutecznej egzekucji poprzez dokonanie nieodpłatnej czynności prawnej, nie tworzy podstaw do uznania bezwzględnej nieważności takiej czynności, lecz co najwyżej względną jej bezskuteczność. Zakres ochrony wierzyciela w takiej sytuacji określa akcja pauliańska. Słusznie więc Sąd Okręgowy odwoływał się do podstaw ochrony wierzyciela wynikających z art. 527 k.c. Jakkolwiek działanie dłużnika zmierzające do pokrzywdzenia wierzyciela samo w sobie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, to jednak ewentualny brak możliwości uznania czynności prawnej za bezskuteczną nie otwiera możliwości kreowania podstaw dalej idącego żądania stwierdzenia nieważności. Zakres ochrony wierzyciela wyznaczają bowiem w takim przypadku przepisy prawa. Sąd Apelacyjny nie dostrzega ponadto w prawidłowo ustalonym stanie faktycznym takich okoliczności, które pozwalałyby przyjąć, że J. K. (1), będąca beneficjentką kwestionowanej w pozwie umowy i czynności, poprzez zawarcie umowy z pozwany działała w sposób bezprawny, pozorny lub w celu niegodziwym. Nawet jeżeli pozwana miała świadomość, że czynność z jej udziałem ogranicza możliwości egzekucyjne z tej nieruchomości, to jednak trudno przyjąć by przyjmując uprawnienia wynikające ze służebności naruszała ona zasady współżycia społecznego w sytuacji, w której obdarowany tj pozwany, w okolicznościach konieczności wyzbycia się przez J. K. (1) lokalu, był moralnie zobowiązany do pomocy matce, w tym także pomocy w celu zabezpieczenia jej mieszkania w nieruchomości, która stanowiła dotąd jej centrum życiowe, a wcześniej stanowiła przedmiot jej współwłasności ze zmarłym mężem. Wzmacnia tę ocenę okoliczność, że pozwany dysponował wówczas jeszcze innym majątkiem. Ponadto to pozwana poprzez realizację skutków zabezpieczenia tj poprzez przeniesienie własności lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) zaspokoila roszczenie S. W. (1) wynikające z udzielonej M. K. (1) pożyczki. Nawet więc gdyby pozwana nie była w niedostatku, to zabezpieczenie dalszej możliwości zamieszkiwania przy ul. (...) matce tj pozwanej nie naruszało zasad współżycia społecznego, a wręcz stanowiło realizację tych zasad. Okoliczność więc czy sytuacja pozwanej była na tyle ciężka i ocena czy na pozwany ciążył obowiązek prawny wobec pozwanej nie ma istotnego znaczenia. Wystarczyło bowiem, że działanie pozwanego realizowało obowiązek moralny względem matki.

Sąd Apelacyjny zwraca ponadto uwagę, że służebność polegająca na prawie zamieszkiwania w budynku przy ul. (...) została wpisana na wniosek (...) (...) (k.106 i k 116). Z treści księgi wieczystej wynika, że wpis służebności nastąpił w dniu 13 lipca 2011r. na wniosek z dnia 22 czerwca 2011r. Zarówno z przedłożonego do akt odpisu z księgi (...) jak i pełnego elektronicznego odpisu tej księgi wieczystej wynika, że już po dacie 22 czerwca 2011r., decydującej o skuteczności wpisu służebności, nastąpiło ujawnienie wzmianki o wszczęciu egzekucji (...) S.A. (wpis tej egzekucji następnie wykreślono). Aktualnie zaś figurujące zawiadomienie o wszczęciu egzekucji z nieruchomości sygn. akt (...) i wezwanie do zapłaty długu wpisano dnia 14 czerwca 2012r. na wniosek z dnia (...) (...) z dnia 6 kwietnia 2012r. Jeszcze później zaś zostało ujawnione przyłączenie się do egzekucji z nieruchomości M. N. (...). Powód nie wykazał by przed 2012r. pozwany otrzymał zawiadomienie o wszczęciu egzekucji. Zgodnie z art. 925§1 k.p.c. w stosunku do dłużnika, któremu nie doręczono wezwania, jako też w stosunku do osób trzecich, nieruchomość jest zajęta z chwilą dokonania wpisu w księdze wieczystej. Zarówno więc zawarcia umowy pomiędzy pozwanymi jak i oświadczenie woli właściciela nieruchomości złożone w formie aktu notarialnego o ustanowienie służebności zostały dokonane przed powstaniem skutków zajęcia. Rozporządzenie więc nieruchomością przez pozwanego na rzecz pozwanej nie naruszało art. 930 §2 k.p.c. i nie było sprzeczne z prawem. Uprawnienia właścicielskie ze swej istoty nie kolidują z zasadami współżycia społecznego. Powód nie przedstawił dostatecznych okoliczności pozwalających na przyjęcie, że umowa zawarta pomiędzy pozwanymi (stanowiąca causę dla złożenia przez pozwanego oświadczenia o ustanowieniu na rzecz pozwanej służebności osobistej) stanowiła czynność sprzeczną z zasadami współżycia społecznego. M. N. jako wierzyciel hipoteczny nie może przy tym przeciwstawić swych uprawnień wynikających z hipoteki (wpisanej na wniosek złożony w 2014r. k.181), prawom J. K. (1) jako uprawnionej z tytułu służebności. Także bowiem zasada pierwszeństwa wynikająca z art. 11 u.k.w.i.h. i art. 1000§3 k.p.c. nie pozwala na uznanie, że ustanowienie służebności, z zasady kolidujące z efektywną możliwością egzekucji wierzytelności, stanowi czynność naruszającą zasady współżycia społecznego. Wszak zasada prior tempore potior iure nie narusza zasad współżycia społecznego. Funkcjonująca zaś w sferze społecznej zasada ochrony praw wierzyciela nie może wykraczać poza zakres wynikający z norm prawa, w tym także z powołanego przez Sąd pierwszej instancji przepisu art. 527 k.p.c. i nast.

Nie doszło więc do naruszenia ani art. 58§1 ani też art. 58 §2 k.p.c.

Z tych względów Sąd Apelacyjny oddalił przedmiotowy środek odwoławczy w oparciu o art. 385 k.p.c. w zw. z art. 374 k.p.c. i art. 15 z.zs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U.2021.2095 t.j.).

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono w oparciu o art. 98§1 i 3 k.p.c. w zw. z 391§1 k.p.c., przy zastosowaniu §2 pkt 7 i §10 ust.1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015r. poz. 1800 ze zm.).

O kosztach zastępstwa z urzędu orzeczono przy zastosowaniu §2, §4, §8 pkt 7 i §16 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2019.18 t.j.). oraz przy uwzględnieniu, że konstytucyjne zasady równości i ochrony praw majątkowych nie pozwalały na przyznanie pełnomocnikowi z urzędu wynagrodzenia w wysokości niższej niż byłoby przyznane stronie reprezentowanej przez pełnomocnika z wyboru.

SSA Sławomir Jamróg